

Cărțile audio – o experiență la fel de interesantă și valoroasă ca și cititul clasic

Angela DRĂGĂNEL

Rezumat:

Autorul face o incursiune în istoria apariției cărții audio, evidențiază avantajele și dezavantajele lecturii cărților audio, rolul cărții audio în redarea celor tineri a gustului pentru lectură, precum și avantajele folosirii publicațiilor audio în procesul didactic. De asemenea, face o radiografiere a pieței cărții audio în diferite țări, inclusiv în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie:

carte tipărită, carte audio, carte vorbită.

Abstract:

The author makes an excursion into the history of the appearance of the audio book, highlights the pros and cons of reading/listening of audio books, the role of audio book in restoration of the young people's taste for reading, as well as the advantages of using audio publications in the teaching process. The author does the analysis of the audio book market in different countries, including the Republic of Moldova.

Keywords:

printed book, audiobook, taped book.

Cu mult înainte ca lectura să devină o chestiune particulară, un *tête-à-tête* între operă și cititor, era numai un eveniment colectiv, consumat cu voce tare. Acolo unde se citea, nu domnea liniștea pe care o asociem astăzi cu bibliotecile, ci un murmur permanent, produs de rostirea textelor. Forma sonoră făcea parte din conversația dintre carte și cititor, așa cum lectura nu se făcea doar cu privirea, ci cu întregul corp. Augustin, sub influența lui Aristotel, era de părere că literele fuseseră inventate „ca să putem vorbi cu cei care nu sunt de față”. Și din acest motiv, până în secolul al XVI-lea, scriitorii erau convinși că publicul va recepta textul lor în primul rând auditiv (11, 67).

Majoritatea cititorilor de astăzi iau un prim contact cu textele exact în același mod: ascultă, în timp ce le este citit fie de părinți, fie de rude, fie se bucură de o carte audio. Sunetul a fost și a rămas unul dintre cele mai sigure criterii de evaluare a celor scrise.

Lectura cu voce tare presupune însă și devoțiune, fiind de fapt un gest de iubire. Joacă un rol principal în dezvoltarea vorbirii, dar și stabilirea legăturilor emoționale cu copilul, așa cum arată un studiu al Fundației „Stiftung Lesen”, din 2017: Cu cât mai mult li se citește copiilor (de preferință încă în primul an de viață), cu atât mai mult cresc și șansele lor de a deveni mai târziu cititori. Generația babyboomerilor este cea dintâi care a beneficiat masiv de acest tratament, din partea părinților, în perioada postbelică – urmată de alte și alte generații. Așa se pot explica în parte și creșterile substanțiale ale pieței cărții audio, din dorința copilului de a îndrăgi un ritual, ca să se bucure de el mai departe (11, 68).

Istoria ne dezvăluie că înregistrările de cuvinte vorbite au apărut odată cu invenția fonografului de Thomas Edison în 1877. *Cărțile fonografice* au fost una dintre aplicațiile originale preconizate pentru a le „vorbi oamenilor orbi fără efort din partea lor”. Cuvintele inițiale rostite în fonograf au fost recitalul lui Edison din versurile pentru copii a autoarei americane *Sarah Josepha Hale* „Mary had a little lamb” (*Mary a avut un miel mic*). În 1878, o demonstrație la Instituția Regală din Marea Britanie a inclus versurile folclorice pentru copii „Hey Diddle Diddle” și o linie de poezie a scriitorului Alfred Tennyson, o personalitate importantă a literaturii britanice din epoca victoriană,

stabilind astfel, de la începutul tehnologiei, asocierea *cărților vorbitoare* cu literatura vorbită.

Termenul de *carte vorbită* a luat naștere în anii 1930 odată cu programele guvernamentale destinate cititorilor nevăzători din America, în timp ce termenul *carte audio* a intrat în vigoare în anii '70, când casetele audio au început să înlocuiască înregistrările. În 1994, Asociația Editorilor Audio a stabilit termenul de *audiobook* ca standard al industriei editoriale (3).

Cartea audio (în engleză *audiobook*, tradus direct *carte auzită*) este o înregistrare a lecturii cu voce tare a unui text (însoțit sau nu de fundal muzical și efecte sonore). Purtătoarele de informație utilizate în acest scop au evoluat în timp, fiind actualizate la nivelul publicului căruia i se adresează, oferind alternative la posibilitățile existente de acces la informație. Începând cu înregistrările pe fonograf cu o durată de până la 4 minute, continuând cu cele de până la 12 minute pe plăcile de patefon, urmate de înregistrări pe discurile audio clasice, apoi pe bandă magnetică, pe CD, DVD, industria editorială a cărților audio a profitat la maximum de oportunitățile oferite de noile tehnologii. Astfel, putem asculta cărți audio direct de pe site-ul web care le găzduiește sau le putem descărca pe calculator într-un format compatibil cu orice player audio. De cele mai multe ori, întâlnim cărți audio MP3, datorită popularității câștigate de acest format în industria muzicală. Datorită compatibilității cu aproape orice player, cărțile audio în format MP3 pot fi ascultate cu ușurință pe calculator sau transferate pe smartphone, tabletă sau MP3 player (5).

Cartea audio apărută odată cu dezvoltarea și popularizarea mijloacelor de înregistrare și de reproducere a sunetelor a fost utilizată frecvent, în ajutarea nevăzătorilor sau celor cu probleme de vedere. În multe orașe din lume s-au creat biblioteci cu plăci de patefon sau casete cu bandă cu cărți vorbite, care în timp și-au completat colecțiile cu cărți audio în alte formate. În Republica Moldova există o astfel de bibliotecă – Centrul Național de Informare și Reabilitare al Asociației Nevăzătorilor din Moldova, cu o colecție de 55 612 exemplare de documente audiovizuale. Asociația Nevăzătorilor din România are în jur de 1 200 de titluri audio.

Cărțile audio sunt produse în două moduri: textul este citit de o persoană sau se folosesc programe de sintetizare a vocii. Există cărți audio produse de profesioniști, cu expresie și pronunție corectă, și cărți sonorizate de amatori. Dar de popularitate se bucură înregistrările unor poezii sau piese de teatru citite de înșiși autorii lucrărilor sau de mari actori și cărțile audio cu basme bine citite pentru copii. Cărțile audio facilitează accesul omului la cultura pe care, de altfel, el nu o respinge, ci doar o împinge într-un plan secund din lipsă de timp. Acestea schimbă calitatea individului din cititor în ascultător, permițându-i astfel să desfășoare alte activități în același timp cu audierea unei cărți, deoarece cărțile audio surprind prin caracterul de simultaneitate, oferind ascultătorului o altă modalitate de a experimenta complexitatea textului scris. Caracteristicile unei cărți audio fac din aceasta un instrument ideal pentru crearea suportului de curs necesar oricărei instituții de învățământ, care practică învățământul la distanță asistat de calculator (5).

Dacă prin secolele al XIX-lea și al XX-lea, cărțile au început să fie accesibile unui public mult mai larg, în ziua de azi le putem găsi gratis pe internet, în diferite formate (pdf, epub ș.a.), dar și în format audio. Această „haină” nouă pe care a îmbrăcat-o cartea, cu ajutorul tehnologiei, nu este încă una populară, cunoscută și accesibilă fiecărui om, însă, în timp, această mișcare ia amploare, multe persoane din diverse categorii socioprofesionale ascultă cărți din diferite motive. Dar care sunt avantajele pe care le oferă cărțile audio și de ce este bine să profităm de ele (4)?

Avantajele cărților audio:

- posibilitatea de a se familiariza cu cartea pentru persoanele cu probleme de vedere și care nu pot citi (de exemplu, preșcolarii);
- utilizarea mai eficientă a timpului. Este vorba, desigur, despre persoanele care pot face mai multe lucruri în același timp. Puteți asculta cărți audio atunci când stați la coadă, când faceți sport, când călătoriți în transportul public, când mergeți cu bicicleta, gătiți, faceți treburile casnice, când faceți lucrări în grădină, când vă plimbați cu câțelul, când stați pe plajă sau când vă ocupați timpul cu orice altă activitate care nu necesită o concentrare foarte

mare. Concluzie – se poate asculta romanul preferat oriunde și oricând, economisind timp prețios;

- ascultarea simultană a aceluiași text de mai multe persoane, într-o escapadă de weekend sau cu familia pe un traseu de vacanță etc., și promovarea discuțiilor (12), schimbului de idei, opinii și puncte de vedere;

- **previne stresul vizual, protejează vederea.** În timp, vederea poate slăbi din cauze diverse, una dintre acestea fiind cititul. Persoanele care, având vederea suprasolicitată din cauza ocupației, vor totuși să „citească”, fie și cu ajutorul urechilor, folosesc cărțile audio. Cartea audio este bine-venită și pentru persoanele în vârstă;

- zonele auditive ale creierului au conexiuni asociative diferite, ceea ce vă permite să înțelegeți informațiile pe care le auziți într-un mod nou. O carte audio bine realizată oferă mai multă plăcere estetică decât versiunea sa tipărită: o voce plăcută, sunetul apei, foșnete, pași, muzică. Posibilitatea de a include fundaluri special selectate în cărțile audio duce la îmbunătățirea memoriei, îmbunătățirea stării de sănătate etc. Există chiar posibilitatea de a asculta povestiri liniștitoare sau texte captivante seara, înainte de culcare, la fel ca în copilărie, când părinții le povestesc celor mici povești ca să-i adoarmă (17);

- **memorie auditivă mai bună.** Ținând cont de faptul că fiecare persoană are un stil de învățare propriu, anumitor persoane le este mai ușor să învețe ceva ascultând, asimilează mai bine informația prin auz. Astfel de persoane au o memorie auditivă mult mai dezvoltată decât altele și reușesc să se concentreze mai ușor și mai repede ascultând un material audio, decât vizionând unul care se adresează memoriei vizuale, iar cei care au memoria auditivă mai puțin antrenată o pot dezvolta;

- persoanele care învață limbi străine pot asculta texte cu pronunția și dicția corecte;

- **vocabular bogat.** Cititul, după cum se știe, contribuie la dezvoltarea vocabularului. Lucrul acesta funcționează nu doar în cazul cărților tipărite, ci și în cel al cărților în format audio;

- cost redus al cărților audio;

- compactibilitate și portabilitate: înregistrările audio ocupă puțin spațiu și nu necesită dulapuri pentru depozitare, iar pentru cărțile audio în formate noi ar fi nevoie doar de un smartphone sau o tabletă. Acest lucru poate fi foarte practic pentru a citi într-un mijloc de transport public aglomerat, fără a fi nevoie să mînuieți o carte sau pentru a citi în întuneric;

- altă ocazie de a comercializa versiunea „tipărită/pe hârtie” a cărții;
- protejarea mediului – nu se consumă lemn;
- rapiditatea de publicare în comparație cu versiunile pe hârtie;
- ascultarea informațiilor este mai eficientă decât citirea: creierul percepe cuvântul rostit mai repede decât cel tipărit și îl stochează pentru mai mult timp. Vă poate oferi o înțelegere mai bună a intențiilor autorului pe care s-ar putea să nu le fi perceput citind textul tipărit. Uneori poate fi și un mod de a redescoperi o operă deja citită dintr-un unghi nou (12);

- **perspectivă nouă.** În viața de zi cu zi putem observa că există o diferență semnificativă între a primi un mesaj irepetabil și a asculta de mai multe ori aceleași cuvinte. Unele studii spun că ascultarea ar putea avea beneficii similare cu lectura tradițională, capacitatea de captare a informației fiind de fapt aceeași (4).

Dezavantajele cărților audio:

- ascultarea unei cărți audio necesită atenție, deci nu este compatibilă cu activitățile care necesită o concentrare ridicată: calcule matematice, completarea documentelor. Este greu să te concentrezi pe ascultarea cărților audio în public;

- lectura proastă ar ucide plăcerea receptării textului. Poate exista antipație pentru vocea cititorului sau cel care a citit cartea audio își impune propria percepție asupra cărții;

- nu toți oamenii sunt buni în asimilarea informațiilor prin auz. În urma unui experiment desfășurat într-una dintre școlile din Rusia, s-a constatat că, atunci când ascultă o carte audio, nu toți elevii își pot aminti numele personajelor minore și nu pot reconstitui secvența temporală a evenimentelor, deși la citirea textelor tipărite, au făcut cu ușurință acest lucru cu texte cu o structură

narativă mai complexă (18);

- scade gradul de alfabetizare a populației, copiii, în cea mai mare parte, învață să scrie corect prin contactul vizual cu textul care lipsește atunci când ascultă cărți audio;

- este imposibil să fie folosite imagini, tabele, diagrame;
- viteza de pronunție a unei cărți audio este mai mică decât viteza de citire cu ochii;

- în spectacolele audio, textul operei originale este adesea scurtat, lăsând doar scene-cheie și dialoguri. Se introduce lucrarea doar în termeni generali, fapt neagreat de toți ascultătorii (17);

- este necesar de respectat volumul mediu al sunetului. Ascultarea la volumul maxim al sunetului ar putea duce la pierderea auzului.

Au fost aduse mai multe argumente pro utilizare de cărți audio, decât argumente contra. Dar este oare ascultarea unei cărți la fel de utilă și valoroasă ca și lectura clasică? Iată ce spun unii experți:

Beth Rogowsky, profesor la Universitatea Bloomsburg din Pennsylvania, un fan al cărților audio, deși le considera o înșelătorie, și-a pus ipotezele la încercare într-un studiu efectuat în 2016 pe un eșantion de studenți. Un grup din studiul ei a ascultat secțiuni din *Unbroken (De neînvins)*, o carte non-ficțiune despre al Doilea Război Mondial, de Laura Hillenbrand, în timp ce un al doilea grup a citit aceleași părți pe un e-reader. Ea a inclus un al treilea grup care a citit și a ascultat în același timp. După aceea, toată lumea a făcut un test pentru a determina cât de bine au învățat materialul. „Nu am găsit diferențe semnificative de înțelegere între citire, ascultare sau citire și ascultare simultană”, a constatat Beth Rogowsky.

Daniel Willingham, profesor de psihologie la Universitatea din Virginia și autor al lucrării *Creșterea copiilor care citesc*, coautor al unui studiu efectuat în anul 2010, a descoperit că studenții care au ascultat o lecție pe podcast au avut rezultate cu mult mai slabe la un test de înțelegere decât cei care au citit aceeași lecție în variantă tipărită. În comparație cu cititorii, ascultătorii au obținut o medie cu 28% mai mică la test. Interesant este faptul că, la începutul experimentului, aproape toți studenții și-au dorit să facă parte din grupul de

podcasturi. Dar, chiar înainte de a le da testul, întrebați din nou în ce grup ar dori să fie, majoritatea dintre ei s-au răzgândit și au vrut să fie în grupul de lectură, știau că nu învățaseră atât de mult. Daniel Willingham spune că este posibil ca, prin practică, ascultătorii să câștige teren în fața cititorilor. „Ne pricepem la ceea ce facem și am putea deveni ascultători mai buni dacă ne antrenăm să ascultăm mai critic”, spune el. Cu toate acestea, un factor final poate înclina ferm baremul de înțelegere în favoarea lecturii și aceasta este problema caracterului de simultaneitate. „Dacă încercați să învățați în timp ce faceți două lucruri, nu veți învăța la fel de bine”, spune Willingham. „Dacă citiți sau ascultați pentru petrecerea timpului liber – nu pentru muncă sau studiu – diferențele dintre cărțile audio și cărțile tipărite sunt probabil foarte mici. Cred că există o coincidență uriașă în înțelegerea textului audio versus înțelegerea textului tipărit”, adaugă el (8).

Elena Suff (Cartaleanu), în articolul *Cărțile audio ca resursă didactică în studiul limbii și literaturii* publicat în revista *Didactica Pro*, examinează oportunitățile didactice prezentate de utilizarea cărților audio de calitate în predarea/învățarea limbii și literaturii, atât în cazul limbii materne/de studiu, cât și în cazul limbilor moderne și clasice, în contextul învățământului preuniversitar. Autoarea propune variante de valorificare a cărților audio drept material didactic în diverse contexte de învățare și în scopul realizării mai multor obiective de învățare cum ar fi:

- ascultarea de către elevi a unei lecturi profesioniste și învățarea de a pune accentele la locul lor nu numai în cazul studierii limbilor moderne, ci și în cazul textului în limba maternă de studiu;
- de indicat elevului cum să pronunțe substantivele proprii (toponime, nume de personaje, porecle de animale etc.) și eventualele lexeme de origine străină (feluri de bucate, arme, instrumente etc.) prin intermediul cărții audio, în cazul unui text tradus din literatura străină.

La fel, autoarea recomandă materialele audio din manualul-antologie electronic pentru liceu *Limba și literatura română*, unde recitalurile au fost înregistrate special pentru proiect de către actori și actrițe din Republica Moldova pentru a transforma audierea într-un exercițiu de ascultare activă (15).

Cartea audio a crescut în popularitate în ultimii ani, având un public din toate generațiile. Acest fenomen se întâmplă în special în țările anglo-saxone, în țările nordice. Vânzările de cărți audio reprezintă 10% din comerțul total de carte în Finlanda și 20% în Suedia (2019). În Marea Britanie, vânzările de cărți audio s-au triplat în ultimii 5 ani, iar 5% din locuitori au ascultat o carte audio pe parcursul anului 2019 (9). În Germania și Statele Unite, cărțile audio reprezintă mai mult de 10% din piața cărților. În Franța, în ciuda unui început timid, sectorul cărților audio câștigă treptat teren. Potrivit unui sondaj realizat în 2017 de Uniunea Națională a Editorilor, 82% dintre persoanele chestionate nu au ascultat niciodată cărți audio, iar 14% dintre respondenți spun că sunt interesați de acest mod de lectură (2). Peste 470 de milioane de oameni în China, 64 de milioane în Statele Unite și peste 7 milioane în Franța au introdus cartea audio în viața lor de zi cu zi. În Africa, în ciuda faptului că sectorul editorial este în declin, cartea audio devine populară. Conform rezultatelor unui sondaj realizat de Compania de Producție și Distribuție de Cărți Audio „Ayokafrika”, în 2018, 79,2% dintre respondenții care au ascultat deja o carte audio au apreciat această experiență (1).

În Rusia, cele mai populare sunt versiunile audio ale operelor clasice. Într-un interviu, scriitorul Boris Akunin recunoaște: „Pentru a crea ceva propriu, trebuie să procesați o cantitate imensă din experiența literară a altcuiva. O experiență clasică, de calitate. Acum am găsit o modalitate de a citi literatura clasică. O ascult” (17).

În România, pe primul loc în topul vânzărilor înregistrate, se află volumul audio după cartea lui Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, în care întâmplările scrise sunt redade de chiar vocea scriitorului. Populară este și creația lui Gabriel Liiceanu, *Itinerariile unei vieți: E. M. Cioran*, care dezvăluie ascultătorului fascinanta personalitate a lui Emil Cioran, spiritul încă viu al marelui scriitor și filosof. Actrița Oana Pellea este cea care citește, pentru audiobook, *Povestirile orientale* ale autoarei Marguerite Yourcenar și *11 elegii*, de Nichita Stănescu, iar Răzvan Vasilescu și-a pus amprenta prin intermediul vocii sale inconfundabile pe *Metamorfoza* lui Kafka. O altă capodoperă în varianta audio este și *Moartea lui Ivan Ilici*, de Lev Tolstoi,

lectură magistral de Victor Rebengiuc. Pentru piața românească, oferta este mai restrânsă, dar există tendința de dezvoltare a acestui segment. Aproape fiecare editură de renume, printre care Humanitas Multimedia, Curtea Veche, Cartea Românească și Casa Radio, au realizat în cadrul site-urilor proprii o secțiune prin care aceste audiobookuri pot fi comandate online (7).

În Republica Moldova, se vehiculează că primul audiobook creat de autori autohtoni a fost *Parfumul*, realizat în 2013 de Augustina Șiman (3). Dar găsim și o altă informație despre o carte audio creată puțin mai devreme, în decembrie 2012, și anume *Povești pentru copii cuminți* a Vioricăi Naga-cevschi, realizată în colaborare cu Jurnal TV (10). Rămâne să descoperim care este adevărul... Important e că acest segment de producție a cărții audio a ajuns și la noi. Menționăm aici și alte cărți bune care pot fi lecturate și în formatul audio:

✓ În 2016, pentru ediția a VII-a a romanului *Tema pentru acasă*, Editura „Bestseller” a lansat cartea în format audio în lectura autorului Nicolae Dabija. Romanul a ajuns la peste 50 000 de exemplare vândute și tradus în șapte limbi.

✓ Tot în 2016, jurnalista Stela Popa, în cadrul evenimentului de lansare a cărții sale *Semincioara fermecată*, publicată la Editura „Cartier”, a oferit în dar varianta audio a cărții. Cartea a apărut în seria *Povești pentru Dănuț*, iar varianta audio a poveștii *Semincioara fermecată* este citită de vedete din Republica Moldova.

✓ În iunie 2017, Radio „Europa Liberă” a editat versiunea audio a cărții *Voci sau dublul suicid din zona lacurilor*, de Vladimir Beșleagă. Lansarea cărții a avut loc la Biblioteca Societății Nevăzătorilor din Soroca. Și lista continuă.

Rezultatele sondajului de opinie privind nivelul de cunoaștere de către populația Republicii Moldova a riscurilor generate de contrafacere și piraterie, realizat la inițiativa AGEPI de către Centrul de Investigații Sociologice și Studii de Marketing „CBS-AXA”, în perioada 6-19 aprilie 2012, pe un eșantion reprezentativ de 710 respondenți din toată țara, ne arată că doar 7% din ei descarcă cărți audio (14).

La nivel mondial, astăzi, majoritatea bestsellerurilor sunt publicate conco-

mitent în versiunea de hârtie și în cea audio. Totodată, cărțile audio devin din ce în ce mai populare printre tineri. Aceștia nu mai au timp și nici răbdare să stea să citească o carte liniștiți, iar cărțile audio ar fi o modalitate de a le reda gustul pentru lectură. O cercetare efectuată de către Deloitte Global din SUA în 2018 ne arată că 49% din utilizatorii cărților audio sunt tinerii cu vârsta cuprinsă între 25-44 de ani, cu studii medii de specialitate sau superioare finalizate și tinerii angajați. Tot Deloitte Global prognozează că piața globală a cărților audio va crește cu 25%, în 2020 (16).

În perioada crizei pandemice, Federația Editorilor Europeni a constatat că 33% dintre oamenii din întreaga lume au citit mai multe cărți/ascultat mai multe cărți audio. Bibliotecile, în această perioadă, au popularizat pe larg site-uri cu cărți online, dar și cu cărți audio. Iar tinerii, în special, au preluat informația și au lecturat **mult** în această perioadă. Actualmente, bibliotecile din Republica Moldova nu duc o statistică aparte pentru cărțile audio, ele fiind incluse în indicatorul de documente audio-vizuale, dar am găsit unele informații la acest capitol. De exemplu, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” are plasate pe site-ul instituției 67 de cărți audio.

Comercianții de carte au pe site-urile lor și carte audio. Site-ul <https://www.elefant.md/> comercializează azi 183 de titluri de cărți audio. Alte rețele de librării comercializează cărți pentru copii însoțite de varianta audio pe CD a textului, îndeosebi povești, dar și cărți de studiere a limbilor moderne. Editura „Bestseller” este un producător de cărți audio în Moldova.

Interesul pentru cărțile audio devine din ce în ce mai mare datorită numeroaselor gadgeturi portabile pe care le poți folosi pentru a le asculta. Vă recomand să încercați, cel puțin o dată, acest format de prezentare a unei cărți. Nu este exclusă posibilitatea ca pentru unii să nu funcționeze la fel de bine ca lectura de pe hârtie, cu propriii ochi, deoarece le este mai ușor să se concentreze și să înțeleagă ce citesc în format tradițional. Iar mirosul cărților tipărite, precum și sentimentul pe care îl au atunci când țin o carte în mâini și îi pot pipăi paginile nu pot fi înlocuite de nimic. Există însă șansa de a descoperi că sunteți dintre aceia cărora le face plăcere să asculte. În acest ultim caz, cărțile audio s-ar putea dovedi tovarăși buni, pe termen lung, cu

beneficii colaterale (4).

Cărțile tipărite vor exista atâta timp cât va exista civilizația. Publicațiile în format electronic, cărțile audio nu le înlocuiesc în totalitate pe cele tipărite. Ele sunt și ar trebui să rămână doar un instrument de a aduce cartea către cititor. Cum menționa scriitorul și istoricul Iurie Colesnic, la una din recente sale întâlniri cu cititorii: „Important să găsim echilibru dintre computer și cartea tipărită. Noi ne computerizăm, dar pierdem omul, pierdem sensibilitatea omenească. Sufletul se duce, este ignorat și, în felul acesta, noi ne dezumanizăm. Iar dezumanizarea va duce la dispariția civilizației”. Să nu lăsăm să se întâmple acest lucru.

Referințe bibliografice:

1. *3 avantages du livre audio* [online]. [citât 15 septembrie 2020]. Disponibil: <https://medium.com/@ayokafrica/3-avantages-du-livre-audio-65987df3807b>
2. *5 bonnes raisons d'écouter des livres audio* [online]. [citât 15 septembrie 2020]. Disponibil: <https://www.edilivre.com/5-bonnes-raisons-decouvrir-livres-audio/>
3. *AUDIOBOOK* [online]. [citât pe 10 septembrie 2020]. Disponibil: <https://ro.qwe.wiki/wiki/Audiobook>
4. BUTNARU, Evelina. *Cărțile audio și beneficiile lor* [online]. [citât 1 septembrie 2020]. Disponibil: <https://respiro.ro/books/blog/cartile-audio-si-beneficiile-lor>
5. *CARTEA vorbită* [online]. [citât 10 septembrie 2020]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Carte_vorbit%C4%83
6. *CĂRȚI audio gratuite – alternativă la cărți tipărite și ebooks* [online]. [citât 11 septembrie 2020]. Disponibil: <https://www.giz.ro/filme-bune/carti-audio-6759/>
7. *CE sunt cărțile audio?* [online]. [citât 17 septembrie 2020]. Disponibil: <https://revistatango.ro/ce-sunt-cartile-audio-1564>
8. HEID, Markham. *Are audiobooks as good for you as reading? Here's what*

- experts say* [online]. [citat 11 septembrie 2020]. Disponibil: <https://time.com/5388681/audiobooks-reading-books/>
9. FEDERATION OF EUROPEAN PUBLISHERS. *Report of activities 2019-2020* [online]. [citat 17 septembrie 2020]. Disponibil: <https://fef-fee.eu/-Publications->
 10. *JURNALUL cu povești – cadoul ideal pentru copilul tău!* [online]. [citat 17 septembrie 2020]. Disponibil: <https://unica.md/monden/jurnalul-cu-povesti-cadoul-ideal-pentru-copilul-tau/>
 11. LOVENBERG, Felicitas von. *Citește! Te rog, citește!*. Buc.: Baroque Books & Arts, 2018. ISBN 9786068977195.
 12. *QUELS sont les avantages du livre audio?* [online]. [citat 15 septembrie 2020]. Disponibil: <https://www.audiolib.fr/questions-frequentes/quels-sont-les-avantages-du-livre-audio>
 13. ȘIMAN, Augustina. *Literatura poate rezista, evolua și câștiga în continuare admiratori grație cărților audio* [online]. [citat 17 septembrie 2020] Disponibil: <http://curentul.md/cultura/interviu-augustina-siman-literatura-poate-rezista-evolua-si-cistiga-in-continuare-admiratori-gratie-cartilor-audio.html>
 14. SONDAJUL CBS-AXA: *majoritatea populației din Republica Moldova nu cunoaște semnificația termenilor „piraterie” și „contrafacere”* [online]. [citat 18 septembrie 2020] Disponibil: <http://agepi.gov.md/ro/news/sondajul-sbx-axa-majoritatea-populatiei-din-republica-moldova-nu-cunoaste-semnificatia>
 15. SUFF, Elena. *Cărțile audio ca resursă didactică în studiul limbii și literaturii* [online]. In: *Didactica Pro*, 2019, nr. 3, pp. 25-28. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/25-28_19.pdf; <https://zenodo.org/record/3462637#.X31hmGgzaUk>
 16. STEWART, Duncan, CASEY, Mark, WIGGINTON, Craig. *The ears have it: The rise of audiobooks and podcasting* [online]. [citat 18 septembrie 2020]. Disponibil: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/technology/technology-media-and-telecom-predictions/2020/rise-of-audiobooks-podcast-industry.html>

17. АУДИОКНИГА [online]. [citat 11 septembrie 2020]. Disponibil: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Аудиокнига>
18. ВЕЖЛЯН, Евгения. Книга и ее заместители, или Этюд о пользе глаз для слуха [online]. In: *Новый Мир*, 2007, nr. 3. ISSN: 0130-767. [citat 11 septembrie 2020]. Disponibil: https://magazines.gorky.media/novyi_mi/2007/3/kniga-i-ee-zamestiteli-ili-etyud-o-polze-glaz-dlya-sluha.html